

فصلنامه علمی پژوهشی
دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت
سال چهارم / شماره ۱۴ / تابستان ۱۳۹۴

بررسی رابطه بین رتبه موسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار و کیفیت حسابرسی

فخرالدین محمدرضائی

دکتری حسابداری، مدرس دانشگاه علوم اقتصادی (نویسنده مسول)
fakhroddin.mr@gmail.com

مهدی محمدرضائی

مدیر امور مجامع و حسابرسی سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران

تاریخ دریافت: ۹۳/۹/۲۵ تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۱/۱۷

چکیده

سازمان بورس و اوراق بهادار موسسات حسابرسی معتمد بورس را به چهار طبقه دسته بندی کرده است. رتبه بندی موسسات حسابرسی معتمد بورس بیانگر آن است که کیفیت موسسات حسابرسی معتمد طبقه "اول" بالاتر از موسسات حسابرسی معتمد سایر طبقات است. اما آیا چنین ادعائی با واقعیت هم منطبق است یک سوال پژوهشی است که هنوز پاسخ داده نشده است. به منظور پاسخ به این سوال، ۱۷۳۶ سال-شرکت مشاهده جمع آوری شده از گزارشات مالی سالانه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی دوره زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹ مورد آزمون قرار گرفته اند. در این پژوهش اقلام تعهدی اختیاری اندازه گیری شده براساس مدل های کوتاری^۱ و همکاران (۲۰۰۵)، دیچو و دیچف^۲ (۲۰۰۲) و بال و شیواکومار^۳ (۲۰۰۶) به عنوان معیارهای کیفیت حسابرسی بکار برده شده اند. نتایج حاصل از برآورد رگرسیون خطی چندگانه نشان می دهد که سطح قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری صاحبکاران موسسات معتمد طبقه "اول" کمتر از سطح قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری صاحبکاران موسسات معتمد سایر طبقات نیست. به عبارت دیگر کیفیت حسابرسی موسسات حسابرسی خصوصی معتمد طبقه "اول" بالاتر از کیفیت حسابرسی موسسات معتمد سایر طبقات نیست. نتایج این پژوهش با انجام چندین آزمون حساسیت پشتیبانی شده است.

واژه های کلیدی: رتبه بندی موسسات معتمد بورس و اوراق بهادار، کیفیت حسابرسی، مدیریت سود.

۱- مقدمه

تقاضا برای گزارشات مالی با کیفیت به منظور کاهش عدم تقارن اطلاعاتی از زمانی بطور جدی آغاز گردید که مالکیت از مدیریت جدا شد (بوشمن و اسمیت^۴، ۲۰۰۱). شفافیت گزارشات مالی می تواند منجر به تصمیم گیری مناسب توسط سرمایه گذاران و سایر استفاده کنندگان از آن گزارشات گردد. هر چند حسابرسان مستقل بعد از فروپاشی و ورشکستگی شرکت های بزرگی مانند انرون به شدت مورد انتقاد قرار گرفته اند، داتار و همکاران^۵ (۱۹۹۱) و بالسام و همکاران^۶ (۲۰۰۳) بیان می کنند که حسابرسی توسط حسابرسان حرفه ای مستقل نقش عمده ای در افزایش قابلیت اعتماد گزارشات مالی بازی می کند. اما کیفیت خدمات حسابرسی ارائه شده توسط حسابرسان ناهمگون است. هر چند محققان مختلفی تعریف های متفاوتی از کیفیت حسابرسی ارائه داده اند، تعریف شناخته شده ی دی آنجلو^۷ (۱۹۸۱) عبارت است از: توانایی حسابرسی برای کشف و گزارش تحریفات موجود در گزارشات مالی صاحبکار. بنابراین، تعریف مذکور هم بر دانش و تجربه حسابرسی در کشف تحریفات موجود در گزارشات مالی صاحبکار اشاره می کند و هم بر استقلال حسابرسی که منجر به گزارش تحریفات کشف شده می شود.

نکته قابل توجه این است که کیفیت حسابرسی یا حسابرسی به طور ذاتی غیر قابل مشاهده است. دی آنجلو (۱۹۸۱) معتقد است که ارزیابی کیفیت حسابرسی مشکل و هزینه بر است. برای همین دی آنجلو (۱۹۸۱) اندازه حسابرسی را به عنوان یک نماینده ای^۸ از کیفیت حسابرسی معرفی می کند. دی آنجلو (۱۹۸۱) بر نقش استقلال حسابرسی تاکید می کند و معتقد است که حسابرسان بزرگ به دلیل شهرت بالا و تعداد مشتریان زیاد به احتمال بیشتری استقلال خود را حفظ می کنند. براساس دیدگاه دی آنجلو (۱۹۸۱) تحقیقات زیادی اندازه حسابرسی را بعنوان نماینده ای از کیفیت حسابرسی مورد مطالعه قرار داده اند. لازم بذکر است که اکثر این پژوهش ها نشان داده اند که هشت، شش، پنج و چهار حسابرسی بزرگ کیفیت بالاتری نسبت به سایر حسابرسان دارند (فرنسیس و کریشن^۹، ۱۹۹۹؛ بهن و همکاران^{۱۰}، ۲۰۰۸).

تخصص حسابرسی در صنعت نیز به عنوان معیار دیگری از کیفیت حسابرسی شناخته شده است. این دیدگاه بیشتر بر تخصص و دانش حسابرسی در کشف تحریفات موجود در گزارشات مالی صاحبکار تاکید می کند. بنابراین چنین تخصصی می تواند کیفیت حسابرسی و در نهایت گزارشگری مالی را افزایش دهد (دان و میهو^{۱۱}، ۲۰۰۴). پژوهش های قبلی نشان داده اند که رابطه مثبتی بین حسابرسی متخصص صنعت

و کیفیت گزارشگری مالی وجود دارد (مانند، بالسام و همکاران، ۲۰۰۳).

اما در ایران موسسات حسابرسی بین المللی فعالیت نمی کنند و به نظر می رسد حسابرسی متخصص صنعت هنوز جایگاه اصلی خود را در کشور پیدا نکرده است. هم چنین تحقیقات انجام شده در ایران براساس دیدگاه اندازه حسابرسی (سازمان حسابرسی بعنوان حسابرسی بزرگ و موسسات حسابرسی خصوصی بعنوان حسابرسی کوچک) نتایج متناقضی را نشان می دهد (مانند، حساس یگانه و آذین فر، ۱۳۸۹: نونهال نهر و همکاران، ۱۳۹۰). از طرف دیگر هنوز برای صاحبکاران مشخص نیست که کدام حسابرسی متخصص کدام صنعت هست. هر چند اخیرا پژوهش هایی اثر حسابرسی متخصص صنعت بر کیفیت گزارشگری مالی در ایران را بررسی کرده اند (مانند، آقائی و ناظمی اردکانی، ۱۳۹۱)، هنوز اطمینان خاطر وجود ندارد که آیا حسابرسان ایرانی می توانند در صنعتی متخصص شوند زمانیکه تقاضای مناسبی برای حسابرسی با کیفیت در کشور وجود ندارد.

در چنین شرایطی، موضوع رتبه بندی موسسات حسابرسی در ایران مطرح شد. براین اساس، سازمان بورس و اوراق بهادار در سال ۱۳۹۲ برای اولین بار موسسات معتمد بورس را به چهار طبقه "اول"، "دوم"، "سوم" و "چهارم" دسته بندی کرد. طبق این رتبه بندی موسسات گروه "اول" به احتمال زیاد باید کیفیت حسابرسی بالاتری نسبت حسابرسان معتمد سایر گروهها داشته باشند. بنابراین حسابرسی صاحبکاران بزرگ به موسسات حسابرسی معتمد گروه "اول" محول شده است. در واقع می توان گفت که در نبود هیچ معیاری برای کیفیت حسابرسی در ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار رتبه بندی را معیاری برای تمایز کیفیت حسابرسان در کشور مطرح کرده است. اما اینکه واقعا موسسات حسابرسی معتمد گروه "اول" کیفیت حسابرسی بالاتری نسبت به موسسات حسابرسی معتمد سایر گروهها دارند یک سوال پژوهشی که بنظر می رسد هنوز پاسخی به آن داده نشده است. بنابراین، هدف این پژوهش عبارت است از بررسی رابطه بین موسسات خصوصی معتمد گروه "اول" و کیفیت حسابرسی.

با توجه به معیارهای ارزیابی سازمان بورس و اوراق بهادار، می توان پیش بینی کرد که موسسات حسابرسی معتمد گروه "اول" باید منابع انسانی (کارکنان و شرکای حسابرسی) با تجربه و کافی، سیستم کنترل کیفیت مناسب، تعداد مشتریان زیاد و استقلال بیشتری داشته باشند. با توجه به یافته های پژوهش های قبلی، حسابرسانی که چنین خصوصیتی دارند به احتمال زیاد می توانند حسابرسی با کیفیتی داشته باشند.

کشور براساس مفاهیم عنوان شده نیز بصورت اجمالی مرور شده اند. در نهایت فرضیه تحقیق تدوین شده است.

دی آنجلو (۱۹۸۱) بیان می کند که کیفیت حسابرسی غیر قابل ملموس و ارزیابی آن هزینه بر است. بنابراین یک راه حل برای صاحبکاران (شرکت های حسابرسی شونده) این است که به متغیرهای دیگری که ارزیابی آنها نیاز به هزینه ی بالایی ندارد و با کیفیت حسابرسی مرتبط است اتکاء کنند. دی آنجلو (۱۹۸۱) اندازه حسابرسی را بعنوان یک نماینده ای از کیفیت حسابرسی معرفی می کند. به عبارت دیگر این دیدگاه معتقد است که موسسات حسابرسی بزرگ کیفیت بالاتری نسبت به موسسات حسابرسی کوچک دارند. با توجه به هزینه بالای ارزیابی کیفیت حسابرسی و کشف تقلب حسابرسی، حسابرسان فرصتی بدست می آورند تا بصورت فرصت طلبانه کیفیت حسابرسی را پائین تر از آنچه که متعهد شده اند انجام دهند. به طور مثال، تعداد کمی از تحریفات با اهمیت کشف شده در صورت های مالی صاحبکار را گزارش می کنند. دی آنجلو (۱۹۸۱) بیان می کند حسابرسانی که تعداد مشتریان زیادی (حسابرسان بزرگ) دارند به منظور حفظ شهرت خود تمایل کمتری دارند تا برای حفظ مشتری بصورت فرصت طلبانه رفتار کنند. بنابراین، چنین حسابرسانی به احتمال زیاد تحریفات با اهمیت حسابرسی کشف شده در صورتهای مالی صاحبکار را افشاء خواهند کرد.

علیرغم اینکه بیشتر تحقیقات مرتبط با اندازه حسابرسی نشان داده اند که کیفیت گزارشگری مالی صاحبکاران موسسات حسابرسی بزرگ بالاتر است از کیفیت گزارشگری مالی صاحبکاران موسسات کوچک (مانند، فرنسیس و کریشنن، ۱۹۹۹، بهن و همکاران، ۲۰۰۸)، تعدادی از پژوهشگران نتایج معناداری بین اندازه حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی پیدا نکرده اند (مانند لاورنس^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۱). بطور مثال، نتایج تحقیق بکر^{۱۴} و همکاران (۱۹۹۸) حاکی از آن است که اقلام تعهدی اختیاری کوچکتر است برای صاحبکاران شش موسسه بزرگ حسابرسی. چن^{۱۵} و همکاران (۲۰۱۱) رابطه بین اندازه حسابرسی و مدیریت سود در چین را بررسی کرده اند. نتایج نشان می دهد که مدیریت سود برای مشتریان هشت موسسه حسابرسی بزرگ چین کمتر است.

تخصص حسابرسی در صنعت نیز بعنوان معیار دیگری از حسابرسی با کیفیت شناخته می شود که برای صاحبکار نیز ملموس است. تفکر غالب بیانگر این است که حسابرسی متخصص صنعت دانش بیشتری در مورد یک صنعت خاص بدست می آورد. بنابراین، حسابرسی متخصص صنعت به طور موثرتری می تواند تحریفهای عمده در صورتهای مالی صاحبکار

بنابراین، فرضیه پژوهش عبارت است از: کیفیت حسابرسی موسسات خصوصی معتمد طبقه "اول" بالاتر است از کیفیت حسابرسی موسسات معتمد سایر طبقات.

دوره زمانی پژوهش از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹ می باشد و دادهها از گزارشات مالی سالیانه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادر تهران جمع آوری شده اند. نمونه تحقیق شامل ۱۷۳۶ سال-شرکت مشاهده می باشد. کیفیت حسابرسی توسط سه مدل متفاوت اقلام تعهدی اختیاری ارائه شده توسط کوتاری و همکاران (۲۰۰۵)، دیچو و دیچف (۲۰۰۲) و بال و شیواکومار (۲۰۰۶) اندازه گیری شده است. یافته های پژوهش فرضیه پژوهش را رد می کند. به منظور تأیید یافته ای اصلی پژوهش و ارائه نتایج قابل اعتماد، مشکل "انتخاب درون زای حسابرسی"^{۱۳} کنترل و چندین آزمون حساسیت بکار برده شده است.

این پژوهش دستاوردهای مختلفی را برای متون حسابداری به همراه دارد. پژوهش حاضر برای اولین بار اثر رتبه بندی موسسات حسابرسی بر کیفیت حسابرسی در ایران را مورد آزمون قرار می دهد. یافته های پژوهش نشان می دهد مشکل انتخاب درون زای حسابرسی وجود دارد در حالیکه تحقیقات قبلی این مشکل را کنترل نکرده اند. یافته های این پژوهش می تواند اطلاعات مفیدی برای قانون گذاران (سازمان بورس اوراق بهادار)، صاحبکاران و حسابرسان فراهم کند. هم چنین این پژوهش می تواند مقدمه ای برای تحقیقات گسترده در این زمینه باشد.

در ادامه، ابتدا رتبه بندی موسسات حسابرسی در ایران مرور شده است. سپس، مبانی نظری و پیشینه پژوهش بطور اجمالی مرور و فرضیه پژوهش تدوین شده است. آنگاه روش پژوهش شامل: نمونه پژوهش، مدل پژوهش، اندازه گیری اقلام تعهدی اختیاری و انتخاب درون زای حسابرسی ارائه شده است. در ادامه، یافته های تحقیق شامل آمار توصیفی، برازش مدل تحقیق و آزمونهای حساسیت گزارش شده است. بخش نهائی نیز به نتیجه گیری اختصاص یافته است.

۲- مبانی نظری، پیشینه و فرضیه پژوهش

در این بخش ابتدا به این موضوع می پردازیم که چرا یک معیار ملموس برای کیفیت حسابرسی اهمیت ویژه ای دارد. هم چنین، مفهوم اندازه حسابرسی و پژوهش های مرتبط با آن بعنوان یک نماینده ملموس از کیفیت حسابرسی مورد بررسی اجمالی قرار گرفته است. در ادامه، مفهوم حسابرسی متخصص در صنعت و پژوهش های انجام شده در این ارتباط بصورت خلاصه آورده شده اند. بعلاوه، تحقیقات انجام شده در داخل

را کشف کند. لذا، چنین تخصصی می تواند کیفیت حسابرسی و در نهایت کیفیت گزارشگری مالی را افزایش دهد (دان و میهو، ۲۰۰۴). یافته های پژوهشگران این دیدگاه را تأیید می کند. نتایج تحقیق گل^{۱۶} و همکاران (۲۰۰۹) نشان می دهد که رابطه بین تصدی کوتاه مدت حسابرسی و کیفیت پائین سود برای صاحبکاران حسابرسان متخصص صنعت ضعیف تر است. این یافته نشان می دهد که تأثیر منفی نبود شناخت حسابرسی از صاحبکار در تصدی کوتاه مدت حسابرسی بر کیفیت سود بواسطه دانش و تجربه حسابرسی متخصص صنعت کاهش می یابد. یافته های بالسام و همکاران (۲۰۰۳) نشان داد که بین کیفیت گزارشگری مالی و حسابرسی متخصص صنعت رابطه مثبتی وجود دارد. رامینس و همکاران^{۱۷} (۲۰۰۸) رابطه بین حسابرسی متخصص صنعت و تجدید ارائه صورتهای مالی را بررسی کرده اند. نتایج نشان می دهد که رابطه منفی بین حسابرسی متخصص صنعت و تجدید ارائه صورتهای مالی وجود دارد.

اما در ایران موسسات حسابرسی بزرگ فعالیت ندارند و تخصص حسابرسی هم به نظر می رسد هنوز جایگاه واقعی خود را پیدا نکرده است. در چنین شرایطی، پژوهش های انجام شده در ایران سعی کرده اند تا براساس دادههای شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران نشان دهند که آیا اندازه حسابرسی (سازمان حسابرسی بعنوان حسابرسی بزرگ و موسسات حسابرسی خصوصی بعنوان حسابرسان کوچک) می تواند نماینده خوبی از کیفیت حسابرسی باشد. بطور کلی می توان گفت که نتایج در این ارتباط متناقض هستند. در ادامه تعدادی از تحقیقات انجام شده در ایران مرور می کنیم. یافته های نونهال نهر و همکاران (۱۳۸۹) نشان می دهد که صاحبکاران حسابرسی شده توسط سازمان حسابرسی (حسابرس بزرگ) قابلیت اتکای اقلام تعهدی بالاتری نسبت به صاحبکاران حسابرسی شده توسط موسسات حسابرسی (حسابرس کوچک) خصوصی دارند. اما، نتایج پژوهش انجام شده توسط حساس یگانه و آذین فر (۱۳۸۹) نشان می دهد که کیفیت حسابرسی موسسات خصوصی بالاتر از سازمان حسابرسی است. به عبارت دیگر، موسسات حسابرسی خصوصی خطای کمتری در گزارش تحریفات موجود در صورتهای مالی صاحبکاران خود داشته اند. نمازی و همکاران (۱۳۹۰) رابطه بین اندازه حسابرسی و مدیریت سود صاحبکار را مورد بررسی قرار داده اند. نتایج نشان می دهد که رابطه غیر معنی داری بین اندازه حسابرسی و مدیریت سود صاحبکار وجود دارد. عبدلی و همکاران (۱۳۹۲) نیز رابطه بین اندازه حسابرسی و تجدید ارائه صورتهای مالی را بررسی کرده اند. نتایج نشان می

دهد که افزایش تعداد کارکنان و شرکای حسابرسی موجب کاهش اقلام تجدید نظر شده در صورتهای مالی می شود. اخیراً پژوهش هایی در مورد اثر تخصص حسابرسی در صنعت بر کیفیت گزارشگری مالی مورد در داخل کشور انجام شده است. بطور مثال، نتایج پژوهش انجام شده توسط اعتمادی و همکاران (۱۳۹۰) نشان می دهد صاحبکاران حسابرسی متخصص صنعت سطح مطلق اقلام تعهدی اختیاری کمتری و ضریب واکنش سود بالاتری دارند نسبت به صاحبکارانی که از خدمات حسابرسان غیر متخصص در صنعت استفاده می کنند. هم چنین، یافته های آقائی و ناظمی اردکانی (۱۳۹۱) نشان می دهد که اقلام تعهدی اختیاری پائین تر است برای صاحبکاران حسابرسی متخصص صنعت. همانطور که در بخش قبلی گفتیم، با توجه به هزینه بر بودن ارزیابی کیفیت حسابرسی برای مشتریان و نبود حسابرسان بزرگ بین المللی در بازار حسابرسی ایران، سازمان بورس اوراق بهادار موسسات معتمد بورس را به چهار طبقه دسته بندی کرده است. سازمان بورس اوراق بهادار موسسات حسابرسی طبقه "اول" را با کیفیت ترین موسسات حسابرسی معرفی می کند. با توجه به معیارهای ارزیابی سازمان بورس اوراق بهادار، به نظر می رسد که موسسات حسابرسی طبقه اول باید منابع انسانی (کارکنان و شرکای حسابرسی) کافی و با تجربه، استقلال بیشتر و سیستم کنترل کیفیت مناسب تری نسبت به موسسات حسابرسی سایر طبقات داشته باشند. با توجه به یافته های پژوهشهای بررسی شده، انتظار می رود که موسسات حسابرسی معتمد بورس طبقه "اول" کیفیت حسابرسی بالاتری نسبت به موسسات حسابرسی سایر طبقات داشته باشند. لازم بذکر است که بررسیهای پژوهشگران این پژوهش نشان می دهد هیچ پژوهشی که رابطه رتبه موسسات حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی را بررسی کرده باشد وجود ندارد. فرضیه این پژوهش به شرح زیر می باشد:

۳- روش شناسی پژوهش

۳-۱- نمونه پژوهش

جامعه آماری در این پژوهش، شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. دوره زمانی پژوهش بین سال های ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۹ می باشد. برای انتخاب نمونه در این پژوهش از روش حذف سیستماتیک استفاده شده که معیارهای اعمال شده به شرح زیر است:

$$Conown_{it} + \beta_{13} Pvtown_{it} + \sum \beta_j IndustryDum + \beta_k YearDum + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

متغیرهای بکار رفته در مدل (1) به شرح زیر تعریف می شوند: *AsbDisAcc*: قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری محاسبه شده توسط مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۵).

Top19: متغیر ساختگی مساوی یک اگر حسابرس جزو ۱۹ موسسه حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار متعلق به طبقه "اول" باشد، برای موسسات حسابرسی خصوصی معتمد سایر طبقات صفر.

Audchg: متغیر ساختگی مساوی یک اگر حسابرس تغییر یافته باشد، در غیر اینصورت صفر.

Size: اندازه صاحبکار، لگاریتم طبیعی جمع کل دارائیهای صاحبکار.

Lev: اهرم مالی، جمع کل بدهیها تقسیم بر جمع کل دارائیها. *Issue*: افزایش سرمایه، متغیر ساختگی مساوی یک اگر صاحبکار افزایش سرمایه داده باشد، در غیر اینصورت صفر.

Salegrowth: درصد تغییرات در فروش، تفاوت فروش سال جاری نسبت به سال قبل تقسیم بر فروش سال قبل.

ROA: نسبت بازده دارائیها، سود تقسیم بر جمع کل دارائیها. *Loss*: زیانده بودن صاحبکار، متغیر ساختگی مساوی یک اگر صاحبکار زیان گزارش کرده باشد، در غیر اینصورت صفر.

OCF: جریان وجوه نقد عملیاتی تقسیم بر جمع کل دارائیها. *Subs*: متغیر ساختگی مساوی یک اگر صاحبکار شرکت (های) فرعی دارد، در غیر اینصورت صفر.

LogAge: لگاریتم طبیعی سن صاحبکار. *Conown*: تمرکز مالکیت، درصدی از سهام عادی صاحبکار که متعلق است به بزرگترین سهامدار.

Pvtown: مالکیت خصوصی، متغیر ساختگی مساوی یک اگر بیشتر یا مساوی ۵۰ درصد سهام عادی صاحبکار متعلق به بخش خصوصی است در غیر اینصورت صفر.

IndustryDum: ۱۶ متغیر ساختگی برای کنترل اثر صنعت. *YearDum*: ۱۰ متغیر ساختگی برای کنترل اثر تغییرات در طول زمان.

مدل (۱) براساس تحقیقات قبلی (مانند بن و همکاران^{۱۸}، ۲۰۱۲: فرنسیس و همکاران^{۱۹}، ۲۰۱۳) و با در نظر گرفتن ویژگیهای شرایط محیطی ایران تدوین شده است. *Top19* در واقع همان ۲۰ موسسه حسابرسی (معتمد بورس) عضو طبقه "اول" منتهای سازمان حسابرسی است. لازم بذکر است *Top19* براساس رتبه بندی موسسات حسابرسی معتمد بورس اوراق

(۱) شرکت ها جزو بانک ها و مؤسسه های مالی (شرکت های سرمایه گذاری، واسطه گری مالی، هلدینگ و لیزینگ ها) نباشند.

(۲) شرکت ها باید قبل از سال ۱۳۸۰ در بورس پذیرفته شده و تا سال ۱۳۸۹ عضویت آنها تداوم داشته باشد.

(۳) اطلاعات مالی موردنیاز برای محاسبه متغیرهای پژوهش درمورد آن شرکت ها، در طول دوره پژوهش در دسترس باشند.

(۴) مشاهداتی که توسط سازمان حسابرسی مورد حسابرسی قرار گرفته اند از نمونه پژوهش حذف شده اند.

با توجه به محدودیت های یاد شده، تعداد مشاهدات به ۱۷۳۶ شرکت- سال رسید. علیرغم اینکه سازمان حسابرسی جزء ۲۰ موسسه حسابرسی طبقه "اول" می باشد، مشاهداتی که توسط سازمان حسابرسی مورد حسابرسی قرار گرفته اند از نمونه پژوهش حذف شده اند. دلایل مختلفی را می توان برای این موضوع مطرح کرد. سازمان حسابرسی از نظر اندازه قابل مقایسه با هیچ یک از موسسات حسابرسی خصوصی نیست. بنابراین اگر بخواهیم سازمان حسابرسی را بعنوان جزئی از موسسات طبقه "اول" در مدل وارد کنیم باید اثر اندازه حسابرس (سازمان حسابرسی بعنوان حسابرس بزرگ و موسسات حسابرسی بعنوان حسابرس های کوچک) را کنترل کنیم. در این صورت مشکل هم خطی بین متغیرها ی مذکور به وجود می آید. هم چنین، موسسات خصوصی معتمد حسابرسی طبقه "اول" به نظر می رسد که در طول زمان سعی کرده اند با متمایز کردن کیفیت خدماتشان برای خود سهمی و شهرتی در بازار حسابرسی بدست آورند. این در حالیست که سهم سازمان حسابرسی بخاطر الزامات قانونی است که شرکت های دولتی باید توسط سازمان حسابرسی مورد حسابرسی قرار گیرند. هم چنین پژوهش های زیادی در ایران در ارتباط با کیفیت حسابرسی موسسات خصوصی و سازمان حسابرسی بصورت مقایسه ای انجام شده است. اما این پژوهش بدنبال آن است که آیا موسسات حسابرسی خصوصی (معتمد بورس) طبقه "اول" کیفیت حسابرسی بالاتری نسبت به موسسات حسابرسی خصوصی سایر گروهها دارند یا خیر.

۳-۲- مدل پژوهش

برای آزمون فرضیه تحقیق از مدل رگرسیونی زیر استفاده شده است.

$$AbsDisAcc_{it} = \beta_0 + \beta_1 Top19_{it} + \beta_2 Audchg_{it} + \beta_3 Size_{it} + \beta_4 Lev_{it} + \beta_5 Issue_{it} + \beta_6 Salegrowth_{it} + \beta_7 ROA_{it} + \beta_8 Loss_{it} + \beta_9 OCF_{it} + \beta_{10} Subs_{it} + \beta_{11} LogAge_{it} + \beta_{12}$$

بهادار که توسط سازمان مذکور در سال ۱۳۹۲ اعلام شده است تعیین گردیده است.

۳-۳- اندازه گیری ارقام تعهدی اختیاری

هر چند ارقام تعهدی اختیاری به دفعات زیادی توسط پژوهش های قبلی بکار رفته است، دچو و همکاران^{۲۰} (۲۰۱۰) بحث کرده اند که مدل های مربوط به اندازه گیری ارقام تعهدی اختیاری هنوز در حال تغییر و تکمیل هستند و دارای ضعف هایی در شناسایی دستکاریهای انجام شده در سود صاحبکار می باشند. هر چند ما روشهای دیگری را نیز در قسمت آزمون های حساسیت بکار برده ایم، تجزیه و تحلیل اصلی این پژوهش بر اساس مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) به شرح زیر خواهد بود:

$$TA_{ijt} = \alpha_0 + \alpha_1 (\Delta REV_{ijt} - \Delta AR_{ijt}) + \alpha_2 PPE_{ijt} + \alpha_3 ROA_{ijt-1} + \varepsilon_{ijt} \quad (2)$$

متغیرهای بکار رفته در مدل (۲) به شرح زیر تعریف می شوند:
 TA : کل ارقام تعهدی صاحبکار، مساوی است با سود صاحبکار قبل از ارقام غیر مترقبه منهای جریان های نقد عملیاتی.

ΔREV : تغییرات در درآمد.

ΔAR : تغییرات در حسابهای دریافتنی.

PPE : اموال، تجهیزات و ماشین الات.

ROA : بازده دارائیهها.

i : صاحبکار.

t : نوع صنعت.

t : سال.

همه متغیرهای مدل (۲) برجمع کل دارائیههای صاحبکار در سال قبل تقسیم شده اند. به منظور بدست آوردن پارامترهای مخصوص هر صنعت در هنگام محاسبه ارقام تعهدی غیر اختیاری، مدل (۲) برای هر صنعت بطور جداگانه در هر سال اجرا شده است. ارقام تعهدی اختیاری عبارت است از آماره خطا (ε) بدست آمده پس از اجرای مدل (۲).

۳-۴- انتخاب درون زای حسابرس

زمانیکه مشکل درون زا بودن متغیر مستقل وجود دارد، روش حداقل مربعات معمولی^{۲۱} منجر به برآوردهای متناقض می شود. تحقیقات نشان می دهد که صاحبکاران بصورت تصادفی حسابرس خود را انتخاب نمی کنند بلکه براساس نیازشان انتخاب می کنند (تیتمن و ترومن^{۲۲}، ۱۹۸۶). چنین موضوعی منجر به نقض اصل انتخاب تصادفی نمونه پژوهش

می شود. به عبارت دیگر، صاحبکارانی که سیستم حسابداری مناسبی دارند و علاقه مند به ارائه صورتهای مالی با کیفیت هستند حسابرسان با کیفیت (بطور مثال، چهار موسسه حسابرسی بزرگ را انتخاب می کنند). در چنین شرایطی، تیتمن و ترومن (۱۹۸۶) معتقدند که کیفیت بالای صورتهای مالی حسابرسی شده توسط موسسات بزرگ، بخاطر کیفیت بالای خدمات حسابرسی ارائه شده توسط موسسات حسابرسی بزرگ نیست بلکه بخاطر علاقه صاحبکاران آن موسسات به ارائه صورتهای مالی با کیفیت. بنابراین، اگر بخواهیم اثر موسسات بزرگ بر روی کیفیت حسابرسی را بررسی کنیم، موسسات بزرگ یک متغیر مستقل درون زاست. این پژوهش همانند پژوهش های قبلی (چنی و همکاران^{۲۳}، ۲۰۰۴: لیو و سابرامانیا^{۲۴}، ۲۰۱۲) یک پروسه دومرحله ای را برای رفع مشکل انتخاب غیر تصادفی^{۲۵} حسابرس اجرا می کند. به عبارت دیگر، اول مدل (۳) را اجرا می شود و براساس برآوردهای مدل مذکور "نسبت معکوس"^{۲۶} محاسبه می شود. در نهایت در مرحله دوم، مدل (۱) با اضافه شدن "نسبت معکوس" بعنوان یک متغیر توضیحی اضافی اجرا می شود. مدل (۳) به شرح زیر می باشد:

$$\begin{aligned} Top19_{it} = & \lambda + \gamma_1 Pvtown_{it} + \gamma_2 Size_{it} + \gamma_3 Lev_{it} + \gamma_4 \\ & InvRec_{it} + \gamma_5 Liq_{it} + \gamma_6 Loss_{it} + \gamma_7 Curr_{it} + \gamma_8 \\ & Salegrowth_{it} + \gamma_9 Aturn_{it} + \sum \beta_j IndustryDum + \beta_k \\ & YearDum + \delta_{it} \end{aligned} \quad (3)$$

متغیرهای بکار رفته در مدل (۲) به شرح زیر تعریف می شوند:
 $InvRec$: نسبت جمع موجودیها و حسابهای دریافتنی به جمع کل دارائیهها.

Liq : نسبت جمع دارائیههای جاری به جمع بدهیهای جاری.

$Curr$: نسبت دارائیههای جاری به جمع کل دارائیهها.

$Aturn$: نسبت فروش به جمع کل دارائیهها.

سایرمتغیرها در بخش های قبلی تعریف داده شده اند.

۴- یافته های پژوهش

۴-۱- آمار توصیفی

جدول (۱) آماره های توصیفی مرتبط با مدل (۱) را نشان می دهد. میانگین قدر مطلق ارقام تعهدی اختیاری ۸٫۵ درصد می باشد که با آماره توصیفی پژوهشگران قبلی در سایر کشورها مانند زغال و همکاران^{۲۷} (۲۰۱۱) در فرانسه براساس مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) مطابقت دارد. آزمون t نشان می دهد که اندازه و سن صاحبکار بزرگتر است برای صاحبکاران ۱۹ موسسه حسابرسی طبقه "اول". میانگین

لازم بذکر است که برای کاهش دادن اثر مشاهدات پرت بر روی نتایج تحقیق، یک درصد کوچکترین و بزرگترین داده‌های مربوط به متغیرهای پیوسته را با اعداد نزدیکترین مشاهدات به آن داده‌ها جایگزین کردیم. نتایج آزمون همبستگی پیرسون که گزارش نشده است نشان می‌دهد که همبستگی بالائی بین متغیرهای مستقل وجود ندارد. یعنی مشکل هم خطی بین متغیرهای مستقل وجود ندارد.

تغییرات فروش و نسبت جریانهای نقدی کمتر است برای صاحبکاران ۱۹ موسسه حسابرسی طبقه "اول". هم چنین نتایج آزمون ناپارامتری نشان می‌دهد که صاحبکاران ۱۹ موسسه حسابرسی طبقه "اول" کمتر حسابرسان خود را تغییر می‌دهند، بیشتر زیانده هستند و شرکت‌های فرعی بیشتری دارند در مقایسه با صاحبکاران سایر موسسات حسابرسی خصوصی معتمد.

جدول (۱) آمارهای توصیفی

پنل الف: متغیرهای پیوسته

نام متغیرها	میانگین	میان	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
قدرمطلق اقلام تعهدی اختیاری	۰,۰۸۵	۰,۰۶۷	۰,۰۷۳	۰,۳۰۹	۰,۰۰۰
اندازه شرکت	۱۲,۵۴۱	۱۲,۴۵۶	۱,۲۲۸	۱۶,۷۵۶	۹,۸۲۱
اهرم مالی	۰,۷۱۴	۰,۶۹۱	۰,۲۵۲	۱,۷۵۷	۰,۲۳۸
تغییرات در درآمد (فروش)	۰,۱۸۶	۰,۱۴۷	۰,۳۵۷	۱,۶۵۰	-۰,۵۲۸
نسبت بازده دارائیهها	۰,۱۰۴	۰,۰۹۶	۰,۱۳۸	۰,۵۲۳	-۰,۲۸۱
نسبت جریانهای نقدی	۰,۱۲۰	۰,۱۰۶	۰,۱۴۲	۰,۵۴۰	-۰,۲۵۷
لگاریتم سن صاحبکار	۲,۳۳۸	۲,۳۹۸	۰,۶۹۱	۳,۷۶۱	۰,۰۰۰
درصد مالکیت سهامدار عمده	۰,۵۰۰	۰,۵۱۰	۰,۲۴۵	۱,۰۰۰	۰,۰۰۰

پنل ب: آزمون t و ناپارامتری

نام متغیرها	آزمون t			آزمون ناپارامتری		
نام متغیرها	موسسات سبک	موسسات متوسط	موسسات سنگین	نام متغیرها	موسسات سبک	موسسات متوسط
قدرمطلق اقلام تعهدی اختیاری	۰,۰۸۲	۰,۰۸۸	-1.54	تغییر حسابرس	139	183
اندازه صاحبکار	۱۲,۶۴۶	۱۲,۴۴۲	3.46***	(/)	16.45	21.66
اهرم مالی	0.717	0.710	0.53	افزایش سرمایه	213	242
تغییرات در درآمد (فروش)	0.170	0.201	-1.78*	(/)	25.21	28.64
بازده دارائیهها	0.099	0.108	-1.41	زیاندهی صاحبکار	135	95
جریانهای نقدی عملیاتی	0.113	0.126	-1.91*	(/)	15.98	11.24
سن صاحبکار	2.494	2.192	9.31***	شرکت مادر	195	165
سهامدار عمده	0.499	0.502	-0.28	(/)	23.08	19.53
				مالکیت خصوصی	273	326
				(/)	32.31	38.58

* معناداری در سطح اطمینان ۹۰٪، ** معناداری در سطح اطمینان ۹۵٪ و *** معناداری در سطح اطمینان ۹۹٪

۴-۲- نتایج آزمون فرضیه

مدل (۱) را نشان می‌دهد. هنگامیکه ضریب نسبت معکوس (IMR) معنادار است، تفسیر یافته‌ها باید براساس نتایج تجزیه و تحلیل رگرسیون مرحله دوم صورت گیرد. نتایج نشان می‌دهد که حسابرسان خصوصی معتمد طبقه "اول" رابطه غیر معنی دار با قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری دارند. بنابراین،

جدول (۲) نتایج آزمون فرضیه پژوهش را نشان می‌دهد. ستون اول و دوم جدول (۲) نتایج تجزیه و تحلیل مدل (۱) اول براساس روش حداقل مربعات معمولی را نشان می‌دهد. ستون سوم و چهارم جدول (۲) نتایج رگرسیون مرحله دوم

فرضیه پژوهش رد می شود. به عبارت دیگر، مدیریت سود شرکت های حسابرسی شده توسط موسسات حسابرسی خصوصی معتمد طبقه "اول" کمتر از مدیریت سود شرکت های حسابرسی شده توسط موسسات حسابرسی سایر گروهها نیست. نتایج هم چنین نشان می دهد که قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری بیشتر است برای صاحبکارانی که نسبت اهرم مالی بیشتر، تغییرات در فروش بیشتر، نسبت بازدهی بیشتر، زیانده هستند و شرکت (های) فرعی دارند. بطور مثال این نتایج نشان می دهد که صاحبکاران زیانده اقدام به مدیریت سود می کنند

(به احتمال زیاد مدیریت سود رو به بالا) یا صاحبکارانی که شرکت (های) فرعی دارند اختیار عمل بیشتری برای مدیریت سود دارند. هم چنین نتایج نشان می دهد که صاحبکارانی که سن بیشتری دارند (در مرحله رشد نیستند) مدیریت سود کمتری دارند. ضرایب عامل تورم واریانس برای متغیرهای این پژوهش کمتر از ۱۰ می باشد. هم چنین، خطاهای استاندارد اصلاح شده نا همسانی واریانس و خود همبستگی نوی و وست^{۲۸} (۱۹۸۷) در جدول (۲) گزارش شده اند.

جدول (۲). یافته های آزمون فرضیه پژوهش

رگرسیون مرحله دوم - مدل (۱)		مدل (۱)		متغیر
آماره t	ضرایب	آماره t	ضرایب	
2.39	0.079**	3.71	0.112***	مقدار ثابت
-0.40	-0.002	-0.43	-0.002	حسابرسان طبقه "اول"
0.55	0.002	0.67	0.003	تغییر حسابرس
-1.52	-0.003	-2.00	-0.004**	اندازه صاحبکار
2.27	0.025**	2.37	0.026**	اهرم مالی
0.93	0.004	0.79	0.003	افزایش سرمایه
2.91	0.017***	3.25	0.018***	تغییرات در فروش
2.30	0.060**	2.67	0.072***	بازده دارائیهها
4.16	0.032***	3.76	-0.028***	زیاندهی صاحبکار
-1.07	-0.025	-0.49	-0.012	نسبت جریانهای نقدی عملیاتی
2.61	0.013***	1.79	0.009*	شرکت مادر
-2.67	-0.008***	-2.51	-0.008**	سن صاحبکار
1.35	0.011	1.46	0.012	سهامدار عمده
-0.28	-0.001	0.05	۰,۰۰۰	سهامدار خصوصی
3.26	0.033***			نسبت معکوس (IMR)
	بلی		بلی	متغیرهای ساختگی صنعت
	بلی		بلی	متغیرهای ساختگی سال
	۰,۰۷		۰,۰۹	R Square
	3.51***		4.69***	F-Stat
	1,736		1,736	N

شده در جدول (۲) قابل اتکا هستند یا خیر. میانگین قدر مطلق کیفیت اقلام تعهدی براساس مدل دیچو و دیچف (۲۰۰۲) عبارت است از ۰,۰۵ و میانگین قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری براساس مدل بال و شیواکومار (۲۰۰۶) برابر است با ۰,۰۶. هم چنین همبستگی بالائی بین برآوردهای مدل های مختلف مدیریت سود وجود دارد. ضریب همبستگی بین

۵- آزمونهای حساسیت
۵-۱- اندازه گیری اقلام تعهدی اختیاری براساس مدل های جایگزین
این پژوهش هم چنین اقلام تعهدی اختیاری براساس مدل های دیچو و دیچف (۲۰۰۲) و بال و شیواکومار (۲۰۰۶) اندازه گیری کرده است تا نشان دهنده که آیا یافته های اصلی گزارش

جدول (۳) نتایج آزمون فرضیه پژوهش بر اساس مدل های جایگزین برای اندازه گیری اقلام تعهدی اختیاری را نشان می دهد. نتایج بیانگر آن است که موسسات حسابرسی خصوصی معتمد طبقه "اول" رابطه غیر معناداری با قدر مطلق کیفیت اقلام تعهدی اختیاری محاسبه شده براساس مدل دیچو و دیچف (۲۰۰۲) و قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری محاسبه شده براساس مدل بال و شیواکومار (۲۰۰۶) دارد. چنین یافته هایی با یافته های اصلی گزارش شده در جدول (۲) منطبق هستند. بنابراین، نتایج آزمون های حساسیت نتایج اصلی را پشتیبانی می کنند.

اقلام تعهدی اختیاری براساس مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) با کیفیت اقلام تعهدی براساس مدل دیچو و دیچف (۲۰۰۲) برابر است با ۰,۶۶، بین اقلام تعهدی اختیاری براساس مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) و مدل بال و شیواکومار (۲۰۰۶) برابر است با ۰,۵۳، و بین کیفیت اقلام تعهدی براساس مدل دیچو و دیچف (۲۰۰۲) و اقلام تعهدی اختیاری براساس مدل بال و شیواکومار (۲۰۰۶) برابر است با ۰,۵۱. لازم بذکر است که مدل های مذکور برای محاسبه اقلام تعهدی اختیاری برای هر صنعت در هر سال بطور جداگانه اجرا شده است و حداقل تعداد شرکت ها در هر صنعت در هر سال کمتر از ۱۰ مشاهده نبوده است.

جدول (۳). یافته های آزمون فرضیه پژوهش بر اساس مدل های جایگزین برای اندازه گیری اقلام تعهدی اختیاری

مدل (۱) - قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری براساس مدل بال و شیواکومار (۲۰۰۶)		مدل (۱) - قدر مطلق کیفیت اقلام تعهدی براساس مدل دیچو و دیچف (۲۰۰۲)		متغیر
ضرایب	آماره t	ضرایب	آماره t	
0.027	1.36	0.157***	5.76	مقدار ثابت
-0.001	-0.24	-0.001	-0.18	حسابرسان طبقه "اول"
0.004	1.12	0.001	0.21	تغییر حسابر
0.001	0.59	-0.008***	-5.35	اندازه صاحبکار
0.005	0.69	0.007	0.81	اهرم مالی
-0.002	-0.80	0.004	1.31	افزایش سرمایه
0.008**	2.15	0.017***	3.72	تغییرات در فروش
0.061**	2.38	0.100***	4.45	بازده دارائیه
0.027***	5.26	0.035***	5.89	زیاندهی صاحبکار
0.027**	2.39	-0.068***	-3.60	نسبت جریانهای نقدی عملیاتی
0.003	1.00	-0.001	-0.29	شرکت مادر
-0.000	-0.20	-0.003	-0.98	سن صاحبکار
0.000	0.03	0.011*	1.71	سهامدار عمده
-0.001	-0.41	-0.001	-0.32	سهامدار خصوصی
بلی		بلی		متغیرهای ساختگی صنعت
بلی		بلی		متغیرهای ساختگی سال
0.12		0.14		R Square
5.77***		5.88***		F-Stat
1,736		1,736		N

یک را براساس دادههای پنل دوباره اجرا کردیم با کنترل کردن اثر شرکت ها^{۲۹}. چنین کاری می تواند اثر عوامل حذف شده مخصوص صاحبکار که در طول زمان تغییر پذیر هستند را کنترل کند ولی قدرت برآورد کنندگی مدل را کاهش می دهد (بال و همکاران^{۳۰}، ۲۰۱۲). نتایج برآورد مدل (۱) براساس دادههای پنل در جدول شماره (۴) ارائه شده است. همانند یافته

۲-۵- برآورد مدل (۱) براساس دادههای پنل
علیرغم اینکه پژوهش حاضر سعی کرده است که اثر متغیرهای موثر بر اقلام تعهدی اختیاری را براساس یافته های پژوهش های قبلی و شرایط کشور کنترل کند، یافته ای اصلی ممکن است به دلیل عدم کنترل اثر سایرمتغیرهای موثر گمراه کننده باشد. برای مرتفع کردن این مشکل احتمالی، ما مدل

ممکن است نتایج نادرستی ارائه دهد. برای همین، دو متغیر ذکر شده را از مدل (۱) حذف کردیم و مدل مذکور را پس از تعدیل دوباره اجرا کردیم که نتایج در جدول (۴) ارائه شده است. همانند یافته های اصلی، موسسات حسابرسی خصوصی معتمد طبقه "اول" رابطه معناداری با قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری ندارند.

های اصلی، موسسات خصوصی معتمد طبقه "اول" رابطه معناداری با قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری ندارند. کالپورو همکاران^{۳۱} (۲۰۱۰) بحث می کنند که چون تغییرات در فروش و نسبت بازده داراییها در محاسبه اقلام تعهدی اختیاری براساس مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) بکار رفته اند، اگر دوباره در مدل اصلی اثر این متغیرها کنترل شود

جدول (۴). یافته های آزمون فرضیه پژوهش بر اساس براساس برآورد مدل (۱) با استفاده از داده های پنل

مدل (۱) - پس حذف دو متغیر		مدل (۱) - داده های پنل		متغیر
آماره t	ضرایب	آماره t	ضرایب	
4.38	0.133***	1.80	0.177*	مقدار ثابت
-0.38	-0.001	-0.68	-0.004	حسابرسان طبقه "اول"
0.46	0.002	0.69	0.003	تغییر حسابرس
-1.85	-0.003*	-1.16	-0.009	اندازه صاحبکار
1.82	0.019*	1.23	0.020	اهرم مالی
1.00	0.004	0.36	0.002	افزایش سرمایه
		2.65	0.016***	تغییرات در فروش
		2.72	0.084***	بازده داراییها
1.86	0.013*	2.14	0.022**	زیاندهی صاحبکار
0.42	0.009	-0.02	-0.001	نسبت جریانهای نقدی عملیاتی
1.74	0.008*	1.42	0.011	شرکت مادر
-2.87	-0.009***	-1.29	-0.011	سن صاحبکار
1.58	0.013	1.12	0.022	سهامدار عمده
-0.37	-0.002	0.67	0.007	سهامدار خصوصی
	بلی		خیر	متغیرهای ساختگی صنعت
	بلی		بلی	متغیرهای ساختگی سال
	0.07		۰,۰۵	R Square
	4.63***		2.11***	F-Stat
	1,736		1,736	N

اندازه گیری شده براساس مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۵)، دیچو و دیچف (۲۰۰۲) و بال و شیواکومار (۲۰۰۶) مورد آزمون قرار می دهد. نتایج گزارش نشده نشان می دهد که موسسات حسابرسی خصوصی معتمد طبقه "اول" رابطه غیر معناداری با اقلام تعهدی اختیاری مثبت و منفی اندازه گیری شده براساس سه مدل ذکر شده در بالا دارد. این یافته ها با نتایج اصلی این پژوهش گزارش شده در جدول (۲) و جدول (۳) هماهنگی دارد. هم چنین نشان می دهد که حتی براساس تجزیه و تحلیل اقلام تعهدی اختیاری علامت دار، مدیریت سود برای صاحبکاران موسسات حسابرسی معتمد طبقه "اول" کمتر از مدیریت سود صاحبکاران سایر موسسات حسابرسی معتمد نیست.

۵-۳- برآورد مدل (۱) براساس اقلام تعهدی اختیاری علامت دار

همانطوریکه قبلا بحث شد پژوهش حاضر همانند پژوهش های قبلی (مانند، بن و همکاران، ۲۰۱۲: فرنسیس و همکاران، ۲۰۱۳) قدر مطلق اقلام تعهدی اختیاری را مورد آزمون قرار داده است. هر چند با این روش کل اقلام دستکاری شده توسط مدیریت بررسی می شود، اما علامت (منفی یا مثبت) اقلام تعهدی در نظر گرفته نمی شود. علامت اقلام تعهدی نیز بسیار مهم است چرا که بیشتر ورشکستگی صاحبکاران (مانند انرون) از طریق مدیریت سود رو به بالا صورت گرفته است (همیلتن^{۳۲} و همکاران، ۲۰۰۵). بنابراین، پژوهش حاضر مدل (۱) را بصورت جداگانه برای اقلام تعهدی اختیاری مثبت و منفی

۴-۵- برآورد مدل (۱) براساس تعریف جایگزین از موسسات خصوصی معتمد طبقه "اول"

موسسات حسابرسی خصوصی معتمد طبقه اول (Top19) بعنوان یک متغیر ساختگی مساوی است با یک اگر حسابرس جزو ۱۹ موسسه حسابرسی خصوصی معتمد متعلق به طبقه "اول" باشد، در غیر اینصورت صفر. اما چنین تعریفی ممکن است مورد نقد پژوهشگران دیگر قرار گیرد چون موسسات معتمد به چهار گروه براساس معیارهای ارزیابی کیفیت توسط سازمان بورس و اوراق بهادار طبقه بندی شده اند. بنابراین، یکی از دلایل احتمالی که این پژوهش نتوانسته نتایج معناداری بگیرد می تواند به نوع تعریف موسسات خصوصی معتمد طبقه "اول" (Top19) مرتبط باشد. به عبارت دیگر، احتمالاً کیفیت حسابرسی موسسات معتمد طبقه "اول" تفاوت چندانی با کیفیت حسابرسی موسسات حسابرسی طبقه "دوم" ندارد. اما کیفیت حسابرسی موسسات حسابرسی معتمد طبقه "اول" ممکن است تفاوت معناداری با کیفیت موسسات حسابرسی طبقات "سوم" و "چهارم" داشته باشد. برای همین منظور، ما مدل (۱) را بصورت مقایسه ای بین موسسات خصوصی معتمد طبقه "اول" (۸۴۵ سال-شرکت) و طبقه "دوم" (۵۴۱ سال شرکت) اجرا کردیم. نتایج گزارش نشده نشان داد که رابطه معناداری بین تعریف جدید موسسات خصوصی معتمد طبقه "اول" و قدر مطلق ارقام تعهدی اختیاری وجود ندارد. به عبارت دیگر، مدیریت سود برای صاحبکاران موسسات خصوصی طبقه "اول" کمتر یا بیشتر از مدیریت سود صاحبکاران موسسات طبقه "دوم" نیست. در تعریف دیگری از موسسات خصوصی معتمد طبقه "اول"، ما مدل (۱) را بصورت مقایسه ای بین موسسات خصوصی معتمد طبقه "اول" (۸۴۵ سال-شرکت) و موسسات حسابرسی معتمد طبقات "سوم" و "چهارم" (۳۵۰ سال-شرکت) اجرا کردیم. نتایج گزارش نشده نشان داد که رابطه معناداری بین قدر مطلق ارقام تعهدی اختیاری و تعریف جدید موسسات حسابرسی خصوصی معتمد طبقه "اول" وجود ندارد. به عبارت دیگر مدیریت سود صاحبکاران موسسات حسابرسی خصوصی معتمد طبقه "اول" کمتر یا بیشتر از مدیریت سود صاحبکاران موسسات حسابرسی معتمد طبقات "سوم" و "چهارم" نیست. چنین یافته هایی با نتایج اصلی تحقیق ارائه شده در جدول (۲) منطبق هستند.

۶- نتیجه گیری و بحث

با توجه به اینکه کیفیت حسابرس به طور ذاتی غیر قابل مشاهده است، اندازه حسابرس و حسابرس متخصص صنعت به

عنوان دو نماینده از کیفیت حسابرس توسط پژوهشگران معرفی شده است. موسسات حسابرسی بین المللی بزرگ در ایران فعالیت نمی کنند و حسابرس متخصص صنعت هم به نظر می رسد در کشور هنوز جایگاه واقعی خود را پیدا نکرده است. لذا، سازمان بورس و اوراق بهادار رتبه بندی موسسات حسابرسی معتمد بورس را در سال ۱۳۹۲ برای اولین بار انتشار داد. موسسات حسابرسی معتمد به چهار طبقه "اول"، "دوم"، "سوم" و "چهارم" دسته بندی شده اند. رتبه بندی موسسات حسابرسی بیانگر آنست که موسسات حسابرسی معتمد طبقه "اول" بالاترین کیفیت حسابرسی را دارند. بنابراین، حسابرسی صاحبکاران بزرگ باید توسط این موسسات انجام شود. اما سوال علمی که هنوز به آن پاسخی داده نشده است این است که: آیا موسسات حسابرسی معتمد طبقه "اول" واقعا کیفیت بالاتری نسبت به موسسات حسابرسی معتمد سایرطبقات دارند؟ این سوال توسط پژوهش حاضر پاسخ داده شده است.

نتایج این پژوهش نشان می دهد که قدر مطلق ارقام تعهدی اختیاری صاحبکاران موسسات حسابرسی خصوصی معتمد طبقه "اول" کمتر از قدر مطلق ارقام تعهدی اختیاری صاحبکاران موسسات حسابرسی معتمد سایر طبقات نیست. به عبارت دیگر برخلاف ادعای سازمان بورس و اوراق بهادار، کیفیت حسابرسی موسسات حسابرسی خصوصی معتمد طبقه "اول" بالاتر از کیفیت حسابرسی موسسات حسابرسی معتمد سایر طبقات نیست. یافته های اصلی این پژوهش با اعمال چندین آزمون حساسیت پیشتیبانی شده اند.

این پژوهش پیشنهاداتی برای سازمان بورس و اوراق بهادار بعنوان متولی رتبه بندی موسسات حسابرسی معتمد ارائه می کند. اول اینکه، سازمان بورس و اوراق بهادار در ارزیابی موسسات حسابرسی معتمد به طور مستقیم کیفیت کار موسسات حسابرسی معتمد را از طریق معیارهایی مانند مدیریت سود، نوع گزارش حسابرس، تجدید ارائه صورتهای مالی، زمان تاخیر حسابرسی و غیره بررسی کند. دوم اینکه، اگر بین کیفیت کار حسابرسی موسسات خصوصی معتمد طبقه "اول" با کیفیت کار موسسات معتمد سایر طبقات تفاوت چندانی نیست، چرا باید امتیاز خاصی به موسسات معتمد طبقه "اول" در ارتباط با حسابرسی صاحبکاران بزرگ اعطاء شود. در چنین شرایطی، دستورالعمل رتبه بندی موسسات حسابرسی معتمد موجب می شود تا قدرت بازار موسسات حسابرسی معتمد طبقه "اول" افزایش یابد که منجر به افزایش حق الزحمه حسابرسی بدون افزایش کیفیت خدمات ارائه شده حسابرسی می شود. هم چنین صاحبکارانی که تقاضائی برای حسابرسی با کیفیت دارند، براساس رتبه بندی موسسات

* حساس یگانه، یحیی و کاوه آذین فر، (۱۳۸۹)، رابطه بین کیفیت حسابرسی و اندازه مؤسسه حسابرسی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۱۷ (۶۱)، صص ۸۵-۹۸.

* عبدلی، محمدرضا، علی فعال قیومی و ناصر پرتوی، (۱۳۹۲)، تأثیر ویژگیهای حسابرسان بر تجدید ارائه صورتهای مالی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۲۰ (۳)، صص ۸۵-۱۰۰.

* نمازی، محمد، انور بایزیدی و سعید جبارزاده کنگرلوئی، (۱۳۹۰)، بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، شماره ۳ (۹)، صص ۱-۱۸.

* نونهال نهر، علی اکبر، سعید جبارزاده کنگرلوئی و یعقوب پورکریم، (۱۳۸۹)، رابطه بین کیفیت حسابرسان و قابلیت اتکای اقلام تعهدی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۱۷ (۶۷)، صص ۵۵-۷۰.

- * Ball, R. & Shivakumar, L., 2006. The role of accruals in asymmetrically timely gain and loss recognition. *Journal of Accounting Research*, 44(2), 207-242.
- * Ball, R., Jayaraman, S. & Shivakumar, L., 2012. Audited financial reporting and voluntary disclosure as complements: A test of the Confirmation Hypothesis. *Journal of Accounting and Economics*, 53 (1-2), 136-166.
- * Balsam, S., Krishnan, J. & Yang, J., 2003. Auditor industry specialization and earnings quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22 (2), 71-97.
- * Becker, C.L., DeFond, M.L., Jiambalvo, J. & Subramanyam, K.R., 1998. The effect of audit quality on earnings management. *Contemporary Accounting Research*, 15 (1), 1-24.
- * Behn, B., Choi, J.H. & Kang, T., 2008. Audit quality and properties of analyst earnings forecasts. *The Accounting Review*, 83(2), 327-359.
- * Boone, J.P., Khurana, I.K. & Raman, K.K. 2012. Audit market concentration and auditor tolerance for earnings management. *Contemporary Accounting Research*, 29(4), 1171-1203.
- * Bushman, R.M. & Smith, A.J., 2001. Financial accounting information and corporate governance. *Journal of Accounting and Economics*, 32, 237-333.
- * Chaney, P.K., Jeter, D.C. & Shivakumar, L., 2004. Self-selection of auditors and audit pricing in private firms. *The Accounting Review*, 79 (1), 51-72.
- * Chen, H., Chen, J.Z., Lobo, G.J. & Wang, Y., 2011. Effects of audit quality on earnings management and cost of equity capital: Evidence from China. *Contemporary Accounting Research*, 28 (3), 892-925.
- * Datar, S.M., Feltham, G.A. & Hughes, J.S., 1991. The role of audits and audit quality in valuing new issues. *Journal of Accounting and Economics*, 14 (1), 3-49.
- * DeAngelo, L. 1981. Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3, 297-322.

معتمد ممکن است که موسسات طبقه "اول" را بطور اختیاری انتخاب کنند و حق الزحمه بیشتری پرداخت کنند بدون اینکه از کیفیت بالاتر حسابرسی منتفع شوند.

این پژوهش پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی ارائه می کند. در این پژوهش فقط رابطه بین رتبه حسابرسان معتمد بورس و مدیریت سود (اقلام تعهدی اختیاری) بررسی شده است. بنابراین، پژوهشگران می توانند رابطه بین رتبه حسابرسان و نوع گزارش حسابرسان، تجدید ارائه صورتهای مالی، تاخیر حسابرسی، ارزش بازار صاحبکار و غیره را بررسی کنند. این تحقیق پیشنهاد می کند که پژوهش های آتی مشکل انتخاب درون زای حسابرسان را کنترل کنند تا نتایج قابل اتکائی بدست آورند. هم چنین پیشنهاد می شود که پژوهش فعلی دوباره براساس داده های بعد از رتبه بندی اجرا شود.

هر چند رتبه بندی موسسات حسابرسی در سال ۱۳۹۲ ارائه شده است، داده های این پژوهش از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹ می باشد. ممکن است این موضوع بعنوان محدودیت این پژوهش در نظر گرفته شود. اما پژوهشگران این تحقیق معتقد هستند که با توجه به معیارهای ارزیابی سازمان بورس و اوراق بهادار برای رتبه بندی، سابقه و شهرت موسسات حسابرسی نقش عمده ای در ارزیابی بازی می کند. به عبارت دیگر، موسسات حسابرسی در طول زمان شهرت کسب کرده و فعالیت خود را افزایش می دهند. به عنوان یک مثال عینی، حدود نیمی از مشاهدات (شرکت-سال) این تحقیق که مربوط به دوره قبل از رتبه بندی است توسط موسسات حسابرسی خصوصی معتمد طبقه "اول" حسابرسی شده اند. چنین آماره توصیفی ادعای پژوهشگران این تحقیق پشتیبانی می کند.

فهرست منابع

- * آقائی، محمدعلی و مهدی ناظمی اردکانی، (۱۳۹۱)، تخصص حسابرسان در صنعت و مدیریت اقلام تعهدی اختیاری، دانش حسابرسی، شماره ۱۲ (۴۶)، صص ۴-۱۷.
- * امانی، علی و غلامحسین دوانی، (۱۳۸۸)، خدمات حسابرسی حق الزحمه ی حسابرسان و رتبه بندی حسابرسان. حسابداری رسمی، شماره ۸، صص ۳۲-۴۱.
- * اعتمادی، حسین، امیر محمدی، مهدی ناظمی اردکانی، (۱۳۹۰)، بررسی رابطه بین تخصص صنعت حسابرسان و کیفیت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله ی پژوهش های حسابداری مالی، شماره ۱ (۲۰۱)، صص ۱۷-۳۲.

یادداشت‌ها

- ¹ Kothari et al.
 - ² Dechow and Dichev
 - ³ Ball and Shivakumar
 - ⁴ Bushman and Smith
 - ⁵ Datar et al.
 - ⁶ Balsam et al.
 - ⁷ DeAngelo
 - ⁸ Surrogate
 - ⁹ Francis and Krishnan
 - ¹⁰ Behn et al.
 - ¹¹ Dunn and Mayhew
 - ¹² Endogenous auditor choice
 - ¹³ Lawrence et al.
 - ¹⁴ Becker et al.
 - ¹⁵ Chen et al.
 - ¹⁶ Gul et al.
 - ¹⁷ Romanus et al.
 - ¹⁸ Boone et al.
 - ¹⁹ Francis et al.
 - ²⁰ Dechow et al.
 - ²¹ Ordinary least squares
 - ²² Titman and Trueman
 - ²³ Chaney et al.
 - ²⁴ Liu and Subramaniam
 - ²⁵ Self-selection bias
 - ²⁶ Inverse Mills Ratio (IMR)
 - ²⁷ Zeghal et al.
 - ²⁸ Newey and West
 - ²⁹ Firm fixed-effects
 - ³⁰ Ball et al.
 - ³¹ Kallapur et al.
 - ³² Hamilton et al.
- * Dechow, P., Ge, W. & Schrand, C., 2010. Understanding earnings quality: a review of the proxies, their determinants and their consequences. *Journal of Accounting and Economics*, 50, 344-401.
 - * Dechow, P. & Dichev, I., 2002. The quality of accruals and earnings: the role of accrual estimation errors. *The Accounting Review*, 77, 35-59.
 - * Dunn, K. A. & Mayhew, B.W., 2004. Audit firm industry specialization and client disclosure quality. *Review of Accounting Studies*, 9 (1), 35-58.
 - * Francis, J.R., Michas, P. & Seavey, S. 2013. Does audit market concentration harm the quality of audited earnings? Evidence from audit markets in 42 countries. *Contemporary Accounting Research*, 30(1), 325-355.
 - * Francis, J. & Krishnan, J., 1999. Accounting accruals and auditor reporting conservatism. *Contemporary Accounting Research*, 16, 135-165.
 - * Gul, F. A., Fung, S. Y. K. & Jaggi, B., 2009. Earnings quality: Some evidence on the role of auditor tenure and auditors' industry expertise. *Journal of Accounting and Economics*, 47, 265-287.
 - * Hamilton, J., Ruddock, C., Stokes, D. & Taylor, S. 2005. Audit partner rotation earnings quality and earnings conservatism. Working paper: University of New South Wales.
 - * Kallapur, S., Sankaraguruswamy, S. & Zang, Y., 2010. Audit market concentration and audit quality. Working Paper, Indian School of Business, National University of Singapore and Singapore Management University.
 - * Kothari, S., Leone, A. & Wasley, C., 2005. Performance matched discretionary accrual measures. *Journal of Accounting and Economics*, 39, 163-197.
 - * Lawrence, A., Minutti-Meza, M. & Zhang, P., 2011. Can Big 4 versus non-Big 4 difference in audit-quality proxies be attributed to client characteristics? *The Accounting Review*, 86 (1), 259-286.
 - * Liu, L. & Subramaniam, N., 2012. Government ownership, audit firm size and audit pricing: Evidence from China. *Journal of Accounting and Public Policy*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2012.11.004>.
 - * Newey, W.K. & West, K.D., 1987. A simple, positive-definite, heteroskedasticity and autocorrelation consistent covariance matrix. *Econometrica*, 55, 703-708.
 - * Romanus, R.N., Maher, J.J. & Fleming, D.M., 2008. Auditor industry specialization, auditor changes, and accounting restatements. *Accounting Horizons*, 22 (4), 389-413.
 - * Trueman, B. & Titman, S., 1998. An explanation for accounting income smoothing. *Journal of Accounting Research*, 26 (1), 127-139.
 - * Zeghal, D., Chtourou, S. & Sellami, Y.M., 2011. An analysis of the effect of mandatory adoption of IAS/IFRS on earnings management. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 20(2), 61-72